

Pre rodičov

Ako pomôcť dieťaťu s vývinovými poruchami učenia?

Urobte všetko preto, aby ste učenie Vášho dieťa premenili skôr na hru, než na tvrdý dril. Doprajte mu dostatok času, rešpektujte jeho individuálne tempo práce, chváľte ho, odmeňujte a pracujte s ním. Najlepšie každý deň v tú istú hodinu a rovnaký čas.

Dyslexia – porucha čítania, ktorá postihuje najmä rýchlosť čítania, správnosť čítania, porozumenie čítaného textu.

- **Dôkladný nácvik a osvojovanie písmen.**
- Pri osvojovaní písmen je vhodné zapájať viaceré zmysly (modelovanie písmen z plastelíny; vytváranie písmen ohýbaním drôtikov; písanie písmen do piesku/ múky; kreslenie a maľovanie písmen a ich obťahovanie; vytrhávanie písmen z papiera; písanie písmena na ruku, chrbát – rodič píše a dieťa háda, aké je to písmeno).
- Vytváranie písmen z obrázkov (napr. z veľkého tlačeneho O dieťa vytvorí tvár alebo pavučinu, z písmena M motýľa).
- Dokresľovanie nedokončených tvarov písmen (spočiatku chýba len malá časť, neskôr väčšia).
- Vyhľadávať ukryté písmená v obrázkoch.
- Hry s „písmenkovými“ kockami, korálkami, pexesami.
- Priradovanie riekaniek k písmenám, spájanie písmen a hlások s prírodnými zvukmi (s – syčí had).
- **Rozlišovanie tvarovo podobných písmen.**
- Rozlišovanie b – d: spájanie obrázka s písmenom (b – babička, d - dedko), vyškrtávanie alebo krúžkovanie týchto písmen v texte (b – červenou farbou, d - modrou), spájanie písmen so zvukmi (b – bum, bum; d – dup, dup).
- Rozlišovanie m – n: spájanie písmena s obrázkom (n – noha, m - mucha), krúžkovanie a dokresľovanie, „obúvanie písmen“ – m má tri topánky, n - dve topánky.
- **Spájanie písmen a hlások do slabík a slabík do slov.**
- Čítanie hlasným slabikovaním (Dbajte o to, aby dieťa nečítalo dvojito, teda najprv si prečíta písmeno či slovo potichu a potom povie nahlas. Dvojité čítanie je jedna z najčastejších chýb, ktoré sa pri nácviku čítania robia). Predísť dvojitému čítaniu môže napomôcť čítacie okienko (vystrihnite na hárku tvrdého papiera okienko, do ktorého sa zmestia len dve až tri písmená/ jedna slabika, dieťa si ho pri čítaní posúva a odkrýva slovo. Pomôcť udržať “oko na riadku” môže aj záložka, prípadne posúvanie prsta pod textom (zapája sa tak aj motorika).
- **Čítanie textov.**
- Spočiatku volíme krátke texty s jednoduchými vetami. Čítanie zložitejších, viacslabičných slov z textu precvičíme dopredu.
- Uprednostňujeme texty s väčšími písmenami a bežným typom písma.
- Text by mal byť dostatočne členitý (odseky, ilustrácie, použitie priamej reči). Vhodné sú tzv. dyslektické čítanky - texty v knižke sú vytlačené veľkými písmenami a dvojfarebne, rozdelené po slabikách. (napr. Loulová Katarína: Čítanka pre dyslektikov, Horecká Mária: Čítanie pre dyslektikov).
- Umožniť dieťaťu, aby si text vybralo samé (môžete spolu navštíviť knižnicu, kde je veľká ponuka detských kníh všetkých žánrov), povzbudzovať ho k čítaniu.
- Uplatňujeme zásadu “krátko a častejšie” (3-5 minút v jednom celku).

- Čítanie v duete – čítame zároveň s dieťaťom tichým, pokojným hlasom, nie príliš rýchlym tempom (vaše čítanie ho vedie, pomáha mu čítať správnou technikou a bez chýb).
- Striedavé čítanie – striedať sa v čítaní s dieťaťom (po slove, vete, prípadne odseku).
- Čítanie s predčítaním – rodič číta vetu ako prvý, dieťa číta až po ňom (dieťa sa učí dodržiavať melódiu a hospodárenie s dychom).
- Viest' dieťa k odstraňovaniu chýb, chybu by malo odhaliť samé, rodič ho upozorní len na chybné prečítané slovo, ale sám ho nečíta.
- **Porozumenie čítaného.**
- Viest' dieťa k ústnemu vyjadreniu myšlienok (rozdvíjanie slovnej zásoby a vyjadrovacích schopností).
- Začíname porozumením obsahu izolovaných slov (slovo napísané na kartičke spojiť s obrázkom).
- Dieťa priradí vetu k príslušnému obrázku a svojimi slovami vyjadrí jej obsah.
- Prekryjeme jedno slovo vo vete, dieťa ju prečíta a slovo z kontextu odvodí.
- Dieťa prečíta krátky text a obsah vyjadrí obrázkom., ilustráciou, potom ho prerozpráva.
- Obsah prerozpráva rodič a dieťa sleduje, či sa „nepomýlil“.
- Prekrytie spodnej časti písmen, dieťa domyslí text.
- Dokončenie začatých príbehov, skladanie samostatných viet z rozstrihaného príbehu podľa časového sledu, domýšľanie výstižných nadpisov a pod. Vhodné sú publikácie na rozvíjanie čítania s porozumením (napr. Kollerová Eva: Hravé čítanie s porozumením, Lampartová Terézia: Ako sa naučiť čítať s porozumením).

Zdroj: Žáčková Hana – Jucovičová Drahomíra – Srhoľcová Sandra: Dyslexia. Praha, D+H 2006. ISBN 978-80-903579-5-2

Dysgrafia – porucha písania, ktorá postihuje úpravu písomného prejavu, osvojovanie jednotlivých znakov a spojenie hlások – písmeno.

- Dieťaťu nepomáha neustále prepisovanie textu. Pri nácviku správneho písania je dôležité vhodné prostredie a pomôcky, správne sedenie a správny úchop pera.
- Dieťa má problémy s motorikou prstov a ruky, je potrebné rozvíjať ju.
- **Rozvoj jemnej motoriky:**
- Ručné práce, manipulácia s drobnými materiálmi (stavebnice, mozaiky, puzzle).
- Vlepovanie kúskov farebného papiera do predkresleného obrysu. Vytváranie tieňových obrazcov pomocou prstov a dlaní.
- Navliekanie rôznych materiálov, modelovanie, vytrhávanie tvarov z papiera, skladanie z papiera, viazanie rôznych uzlov, pletenie vrkôčikov, maľovanie prstovými farbami.
- Grafomotorické cvičenia pomocou pracovných listov, kreslenie, vyfarbovanie omaľovánok.
- **Rozvoj hrubej motoriky:**
- Pohyby paží, napr. mávanie, krúženie – let vtáka, sekание kosou, plávanie kraulom, striedavé upaženie a vzpaženie, krúženie predlaktím – navíjanie kľbka.
- Pohyby dlaní, vpred, vzad, vpravo, vľavo, krúženie dľaňami (mávanie, kývanie), tlačenie dlaní oproti sebe a následné uvoľňovanie, zavíranie dlaní do pästí a otváranie, striedanie úderov dlaní a pästí o podložku.

Zdroj: : Jucovičová Drahomíra – Žáčková Hana: Reeducace specifických poruch učení u dětí. Praha, Portál 2008. ISBN 978-80-7967-474-8.

<http://www.ako-spravne-pisat.sk/navyky-a-zasady-pre-spravne-pisanie/>

Dysortografia – porucha pravopisu, neobsahuje všetky pravopisné chyby, ale tzv. špecifické chyby (rozlišovanie krátkych a dlhých samohlások, sykaviek, tvrdých a mäkkých slabík; pridávanie, vynechávanie, zámena diakritických znamienok, písmen, slabík; spájanie slov, písanie malých písmen na začiatku vety a v bežne známých vlastných menách). Príčinou ťažkostí je nedostatočne rozvinuté sluchové vnímanie, ťažkosti pri vnímaní a reprodukcii rytmu, ale aj chýbajúci návyk sebakontroly, nesústredenosť, ponáhľanie, znížená schopnosť aplikovať učivo, nesprávna výslovnosť.

- **Rozlišovanie krátkych a dlhých samohlások:**
- Grafické znázorňovanie dĺžok samohlások. Slovo rozdelíme na slabiky, slabiku obsahujúcu dlhú samohlásku označíme čiarou, krátku samohlásku bodkou. Grafické znázornenie umožní ľahšie si uvedomiť dĺžku samohlások. Napr. výlet: _ . ; príhoda: _ . .
- Ku vopred danému grafickému znázorneniu dieťa vyhľadáva vhodné slová z textu.
- Dopĺňovanie krátkych a dlhých samohlások do textu. Napr. Kr-vy a t-liatka sa pas_ na l_ke.
- Podčiarkovanie dlhých samohlások v texte. Napr. Slnečné lúče sa odrážajú na hladine jazera.
- Tvorenie slov ktoré sa odlišujú dĺžkou samohlások. Napr. Mila – milá, dráha – drahá.
- **Rozlišovanie slabík dy-di, ty-ti, ny-ni:**
- Farebné označovanie, vyškrtávanie, podčiarkovanie, krúžkovanie mäkkých a tvrdých slabík v texte, ich dopĺňovanie do textu.
- Vyhľadávanie slov s danou slabikou.
- Sluchové rozlišovanie slov s tvrdými a mäkkými slabikami.
- **Vynechávanie, pridávanie písmen alebo slabík:**
- Rozklad slov na hlásky ústne i písomne (napr. utorok: u-t-o-r-o-k), spájanie hlások do slov (s-t-r-o-m: strom) – dieťa najprv povie, potom napíše.
- Tvorenie slov z poprehadzovaných písmen. Napr. k-i-n-a-h: kniha.
- Podčiarkovanie správne napísaných slov. Napr. dnes – dsne –desn.
- **Aplikácia naučených pravopisných pravidiel:**
- Návčičné diktáty vo forme dopĺňovačiek, vedte dieťa k tomu, aby si prečítalo diktát aj viackrát a samé opravilo chyby. Následne diktát opravte (pozor, neopravujte chyby červenou farbou) a slová, v ktorých má dieťa chyby, prepíše správne (aj viackrát).
- Ústne dopĺňovanie i - y do slov.

Zdroj: Zelinková Olga: Poruchy učení. Praha, Portál 2003. ISBN 80-7178-800-7

Dyskalkúlia – porucha matematických schopností, postihuje matematické predstavy, operácie s číslami, priestorové predstavy (žiak nezvláda základné matematické operácie – sčítanie, odčítanie, násobenie, delenie).

- Nevysvetľujte nič v nádeji, že vaše dieťa to hneď pochopí (len výnimočne sa stáva, že dieťa učivo po prvom vysvetlení pochopí , t. j. prepojí nové informácie s tými, ktoré už pozná).
- Ak cítite, že pri práci s dieťaťom „atmosféra hustne“, činnosť ukončíte skôr, ako sa na neho nahneváte.
- Pomáhajte dieťaťu s domácimi úlohami len vtedy, keď o to požiada.
- Znamka za prácu na vyučovaní často nezodpovedá úsiliu, ktoré dieťa vynaložilo.
- Mali by ste sa sústrediť na sprostredkovanie rôznych poznatkov, ktoré by mali slúžiť ako základ pre porozumenie matematiky. Dieťa najlepšie spracuje tie informácie, ktoré sú výnimočné, neobyčajné (môžete využívať rôzne hry a zábavné cvičenia, ktorými si dieťa precvičuje mentálne operácie,

schopnosť rozpoznávať a používať štruktúry, tvoriť analógie a argumentovať; pomáhajú mu osvojiť si pojem „číslo“; podporujú porozumenie učiva preberaného na matematike).

- Rozoberajte s dieťaťom staré predmety na súčiastky, zdôvodňujte každý krok – „Prečo si myslíš, že je to dôležité urobiť?“, získavajte nové poznatky – „Čo sme teraz zistili?“, zapisujte si poznatky na papier; skúmajte vlastnosti materiálu, ale dbajte na bezpečnosť; informujte ďalšiu osobu o zistených poznatkoch. Dieťa sa tak učí vyjadrovať svoje myšlienky, hypotézy, argumentovať, analyzovať, plánovať si prácu a vy s ním strávite spoločný čas. Rozoberať môžete perá, staré hodiny, hračky a pod.
- **Využívajte matematiku v praktickom živote:**
- Matematika v obchode (zoberte si pero, papier a kalkulačku) – cenu každého tovaru, ktorý vložíte do košíka, zapíšete na papier; na konci spočítate kalkulačkou celkovú sumu; nahliadnutím do peňaženky zistíte, koľko máte peňazí; vypočítate, aký bude výdavok; pri pokladni to bude napínavé – zadali ste do kalkulačky všetko správne? Bude mať pokladnička rovnaký výsledok?; bloček i výdavok uschovajte a doma všetko skontrolujte a porovnajete výsledky. Vašou úlohou nie je vysvetliť, prečo sa to počíta práve takto, ale dieťa má vidieť, že počítame niečo dôležité.
- Matematika v zostavení programu dňa (napr. spoločný výlet) – na papier napíšete čas: 6 hodín, 12 hodín, 18 hodín, 24 hodín. K jednotlivým časom stanovte pevné body programu a dĺžku ich trvania (vstávanie, jedlo, spánok), ak dieťa nemá o čase predstavu, povedzte, ako to odhadujete vy. Preberte s dieťaťom ďalšie body programu (doba cesty, prestávky, aktivity na výlete), prípadné zmeny. Dieťa by malo byť pri zostavovaní aktívne, nemusí matematicky počítať, len mu povedzte, ako sa jeho návrhy prejavia.
- Ďalšie zdroje každodennej matematiky: pri pečení a varení (váženie prísad, prepočítanie na počet osôb); pri domácich opravách (množstvo materiálu, cena); starostlivosť o domáce zvieratá (množstvo potrebného krmiva); ak sa dieťa zaujíma o šport, môžete s ním vytvárať tabuľku výsledkov zápasov. Dieťaťa nemusí počítať samé a nemusí ani rozumieť matematickým poznatkom, ide o to, aby zažilo „matematické situácie“ v bežnom živote a obľúbilo si ju.
- **Osvojovanie si pojmu čísla, precvičovanie počítania predmetov:**
- Čísla v prírode – pri spoločnej prechádzke v prírode odhalíte zaujímavosti o rastlinách a zvieratách. Najznámejšie príklady: ďatelina má tri, výnimočne aj štyri lístky; počítanie okvetných lístkov na rôznych kvietkoch; počet riadkov v kukuričnom klase je vždy párny; niektoré zvieratá, najmä vtáky vydávajú zvuky, ktoré akoby mali odpočítavaný rytmus; počet bodiek na niektorých zvieratách, či rastlinách je stály – overte to spočítaním. Čo zistíte, si môžete zapísať a doma porovnať s encyklopédiami. Dieťa by malo svoje počítanie v prírode komentovať, informovať o tom, čo zistilo.
- **Rozpoznávanie, tvorenie a využívanie štruktúr, vytváranie a overovanie predpokladu, rozvíjanie tvorivosti pomocou hry na hľadanie pravidiel:**
- Manipulácia s rôznymi kockami, stavebnicami podľa vopred daných pravidiel, ktoré si s dieťaťom dohodneme, napr. pripojte k sebe presne štyri kocky, pričom nezáleží na farbe ani poradí. Spoločne s dieťaťom tak postavíte 15-20 takýchto dielov, zhrňte ich na kôpku. Na lístky napíšete „Pravidlo platí“ a „Pravidlo neplatí“ a každý dajte na jednu stranu stola. Prvé pravidlo, ktoré sa bude overovať, stanoví rodič, napíše ho na lístok (napr. horná kocka je modrá), ktorý dieťaťu neukáže a povie, že vymyslel nové pravidlo, ktoré však platí iba pre niektoré „veže“. Dieťa vyberá jednotlivé zložené diely, rodič povie, či pravidlo platí alebo neplatí a dieťa dá predmet k príslušnému lístku. Po čase sa opýtajte, či dokáže uhádnuť, ku ktorému lístku veža pribudne a prezraďte mu výsledok, tiež zisťujte, či uhádne dané pravidlo. Ak odpovie záporne, nechajte ho položiť jednu „vežu“ k nesprávnemu lístku a zistíte, či je schopné povedať, či pre ňu dané pravidlo platí. Ak nie je až do konca hry schopné pravidlo odhaliť, jednoducho mu ho ukážte, prípadne predvedte na jednej „veži“. V druhom kole nech pravidlo určí dieťa.

- **Cvičenia na sčítanie čísel s prechodom cez 10 do 20:**

- Sčítanie pomocou prstov.
- Myšlienkový postup po číselnom rade.
- Sčítanie pomocou dvoch rovnakých čísel: napr. $6+7$ sa vypočíta pomocou $6+6=12$ a o 1 viac je 13; alebo $7+8$ pomocou $8+8=16$ a o 1 menej je 15.
- Riešenie príkladov typu $6+8 = 7+7$, kedy sa jednoducho prevedie 1 z jedného čísla na druhé.
- Sčítanie prostredníctvom „+10“ : $4+9$ sa vypočíta ako $4+10$ a 1 sa uberie (=13).
- Sčítanie prostredníctvom „+10“ : $4+9$ sa vypočíta tak, že sa od 4 uberie 1, a potom počítame $3+10=13$.
- Pri precvičovaní príkladov striedajte všetky stratégie, aby sa ich dieťa naučilo ovládať a mohlo si neskôr samé vybrať tú najvhodnejšiu. Počítanie spamäti sa dá trvalo naučiť až vtedy, keď dieťa vypočíta úlohu pomocou stratégie, ktorú si zvolilo, opakovane do 2-3 sekúnd.

- **Stolové a spoločenské hry:**

- Pomáhajú rozvíjať stratégie (v matematike tomu zodpovedá schopnosť použiť viaceré druhy výpočtu), využiť podobné situácie pri ďalšom rozhodovaní (v matematike – prenos spôsobu riešenia na nové typy úloh), rozpoznávať pravidlá a cielene ich využívať, uvažovať o konkrétnych činnostiach a ich výsledkoch.
- Vhodné hry: Abalon; Človeče, nehnevaj sa!; Triomino; Šachy; Mlyn; Dáma; Labyrint; Jenga; Twister a i.

- **Hračky:**

- Rôzne stavebnice nútia dieťa premýšľať o výsledkoch svojej činnosti; zoznamuje sa pri nich s vlastnosťami jednotlivých prvkov; pri skladaní odhaľuje zmysel počítania; rozvíja si priestorovú predstavivosť a ďalšie schopnosti potrebné v matematike.
- Vhodné hry: Lego; Puzzle; Geomag a Supermag; Stavby modelov; Stavby železnice; Súpravy pre vedecké pokusy; Gulôčkové dráhy; Hra na obchod; Mozaika; Obrázky z koráľkov.

Zdroj: Simon Hendrik: Dyskalkulie. Praha, Portál 2006. ISBN 80-7367-104-2